

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

A Gyepes-csatorna (HUKM20020) különleges természetmegőrzési terület fenntartási terve

Debrecen
2014

Ügyfél

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.

Együttműködő partner

RESPECT Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Müller Zoltán

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Fülöp Gyula

Közreműködő szakértők

Szalai Mónika

Dr. Deák József Áron

Mizsei Edvárd

Dr. Gulyás Gergely

Dr. Estók Péter

Sallai Zoltán

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv.....	6
1. A terület azonosító adatai.....	7
1.1. Név.....	7
1.2. Azonosító kód.....	7
1.3. Kiterjedés.....	7
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	7
1.4.1. Jelölő élőhelyek.....	7
1.4.2. Jelölő fajok.....	7
1.5. Érintett települések.....	7
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	7
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	8
1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv.....	8
1.7.2. Településrendezési eszközök.....	8
1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek.....	8
1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek.....	8
1.7.5. Halgazdálkodási tervek.....	8
1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv.....	9
1.7.7. Egyéb tervek.....	9
2. Veszélyeztető tényezők.....	11
3. Kezelési feladatok meghatározása.....	12
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	12
3.2. Kezelési javaslatok.....	12
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	12
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	24
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	24
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	24
3.2.5. Mellékletek.....	24
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	27
3.3.1. Agrártámogatások.....	27
3.3.2. Pályázatok.....	30
3.3.3. Egyéb.....	30
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	31
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	31
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	32
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	34

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	37
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése	38
1.1. Környezeti adottságok.....	38
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	38
1.1.2. Vízzajzi adottságok.....	38
1.1.3. Talajtani adottságok.....	38
1.2. Természeti adottságok.....	39
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	41
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok.....	41
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok.....	41
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	44
1.3. Területhasználat.....	44
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás.....	44
1.3.2. Tulajdoni viszonyok.....	45
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	45
2. Felhasznált irodalom.....	50
3. Térképek.....	51

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Gyepes-csatorna különleges természetmegőrzési terület (KTT)
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUKM20020
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	164,2754 ha
--------------------------------	-------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

A Natura adatlapon nem szerepelnek jelölő státuszú élőhelyek

1.4.2. Jelölő fajok

- réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- vágó csík (*Cobitis taenia*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Település	Érintett terület (ha)	Megye
Doboz	11,6606	Békés
Kötegyán	36,6505	Békés
Sarkad	41,6180	Békés
Tarhos	74,3463	Békés

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A terület az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezetével 100-os területi átfedésben van.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

A tervezési területre nem készült természetvédelmi kezelési terv, mivel területén országos jelentőségű, vagy jogszabályban kihirdetett védett terület nem található.

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény
- Békés megye megyei területrendezési terve (11/2012. (VI.27.) önkormányzati rendelettel módosított 15/2005. (X.7.) KT. sz. rendelet)

Az érvényben lévő településrendezési eszközök az Országos Rendezési Tervkataszter alapján az érintett településeken az alábbiak (HÉSZ: Helyi Építési Szabályzat):

Terv címe	Önkormányzati rendelet/határozat éve, száma	Vonatkozás	Hatálybalépés
Doboz, szabályozási terv és HÉSZ	<u>11/2008. (III.28.)</u> önkormányzati rendelet	teljes település	2008.03.28.
Kötegyán, szabályozási terv és HÉSZ	<u>9/2007. (VIII.28.)</u> önkormányzati rendelet	teljes település	2007.08.28.
Tarhos, szabályozási terv és HÉSZ	<u>18/2007. (XI.09.)</u> önkormányzati rendelet	teljes település	2007.11.09.
Sarkad, szabályozási terv és HÉSZ	24/2009. (XII.17.) önkormányzati rendelet	teljes település	2009.12.17.

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

A tervezési területre vonatkozó erdőgazdálkodási tervek tekintetében a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Erdészeti Igazgatóságán elérhető Országos Erdőállomány Adattár erdőtervi adatai nyújtanak erdőrészlet szinten aktuális információkat, ezeknek a lényegi részeit és következtetéseit a *II. Megalapozó dokumentáció 1.3.3. Erdészet* című fejezet tartalmazza (lekért alapadatok erdőrészlet szinten: terület, faállománytípus, rendeltetés, kor, természetesség, tervezett fáhasználat, távlati célállomány).

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

A területet érintő körzeti vadgazdálkodási tervek a területileg illetékes megyei kormányhivataloknál lelhetők fel. Melyek a jogszabályoknak megfelelően egységesen a 2007 – 2017-es időszakra vonatkoznak. A tervek az alábbi vadásztársasági területi kódszámokkal kerültek benyújtásra.

- 04-953410-1-4-1 Kötegyáni Vadásztársaság Kötegyán vadgazdálkodási terve.
04-952210-1-4-1 Pelikán Vadásztársaság Sarkad vadgazdálkodási terve.
04-953310-1-4-1 Kettős-Körösmenti Vadásztársaság Doboz vadgazdálkodási terve.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

13.4/3707-2/2011. azonosítószámú halgazdálkodási terv Körösi Halász Szövetkezet
érvényesség: 2015.12.31.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

A terület a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízyűjtőjéhez, annak az *Alsó-Tisza bal part* tervezési alegységhez (2-13 Kettős-Körös) tartozik (1042/2012. (II. 23.) Kormányhatározat, felülvizsgálat: 2015.12.22.).

1.7.7. Egyéb tervek

A területre vonatkozóan, az itt előforduló védett, illetve Natura 2000 fajok tekintetében jelenleg nincs aktuális fajvédelmi terv érvényben.

A területre vonatkozó jogszabályok

A tervezési területre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabályok:

- A TANÁCS 92/43/EGK IRÁNYELVE (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről („*Élőhelyvédelmi Irányelv*”);
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet;
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet;
- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény;
- A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet;
- Fokozottan védett növény-, illetve állatfajok élőhelyén és élőhelye körüli korlátozás elrendelésének részletes szabályairól szóló 12/2005. (VI. 17.) KvVM rendelet;
- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény;
- A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelete az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról;
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény;
- A Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet;
- A Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet;
- A nem termelő mezőgazdasági beruházások támogatásáról szóló 33/2008 (III. 27.) FVM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet;
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről;

- 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról;
- 220/2004. (VII. 21.) Kormányrendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól és módosításai ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról;
- 379/2007. (XII. 23.) Kormányrendelet a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó szabályokról;
- 21/2006. (I. 31.) Kormányrendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
H01	Felszíni vizek szennyezése	H	30	Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): a szennyezett víz miatt csökken az állomány nagyság
J02.03	csatornázás és vízvezetés	H	30	Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>), éti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): a mederrendezési munkák csökkentik az állomány nagyságot, lokálisan pusztulást okoznak
J02.02.01	üledékkotrás, kitermelés	M	10	Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): az üledékkotrás munkák csökkentik az állomány nagyságot, lokálisan pusztulást okoznak Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): az üledékkotrás munkák csökkentik az állomány nagyságot, lokálisan pusztulást okoznak
K01.02	eliszapolódás, feliszapolódás	M	5	Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>): hosszú távon a faj a feliszapolódó mederszakaszokról eltűnik
Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
K03.04	Ragadozás (predáció)	M	5	Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): A közönséges vidra (<i>Lutra lutra</i>) által okozott predáció a juvenilis és kifejlett egyedek esetében, továbbá jelentős lehet a róka (<i>Vulpes vulpes</i>) általi fészekpredáció.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Gyepes-csatorna különleges természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A terület természetvédelmi célkitűzése a közösségi jelentőségű fajok (vágó csík (*Cobitis taenia*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*)) élőhelyei állapotának javítása elsősorban a vízgazdálkodáshoz köthető intézkedések révén.

A vízgazdálkodás tekintetében a célok elérését az ökológiai vízigény biztosítása, a jó kémiai és biológiai állapot elérése szolgálja.

3.2. Kezelési javaslatok

3.2.1. Élőhelyek kezelése

„A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.”

3.2.1.1. A terület egészére megfogalmazott általános kezelési javaslatok.

- A vízfolyás mentén megmaradt gyepsávok fenntartása.
- A vízfolyás parti sávjában található vizinövényzet és az őshonos fajok kímélete.
- Megfelelő vízkormányzással az ökológiai igényeket figyelembe vevő vízhozam biztosítása.
- A felszíni vízhasználatok (vízkivételek, vízátervezetések) az ökológiai szempontból szükséges mederben hagyandó vízhozam figyelembevételével történő megvalósítása.
- A szennyvíztisztítás megoldása a vízfolyás környezetében, az illegális szennyvízbevezetések megakadályozása.
- A karbantartási munkálatok során az ökológiai szempontokkal összehangolt technológiák alkalmazása.
- Szántóföldi művelés alól mentes puffersávok kijelölése a negatív hatások, így a vegyszerbemosódás mérséklése érdekében.

- Partmenti növényzóna helyreállítása, kialakítása a termőhelyi viszonyoknak megfelelő őshonos növényfajokkal.
- A jó halászati és horgászati gyakorlat bevezetése.

Ezek az intézkedések a közösségi jelentőségű értékek megőrzését, hosszabb távon pedig állományaik megerősítését segítik

3.2.1.2. Kezelési egységek

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet.

A Gyepes-csatorna Natura 2000 területen az előforduló élőhelyek, fontosabb fajok és gazdálkodási módok alapján 5 kezelési egység lehatárolása indokolt, amelyek térképi megjelenítését a 3.2.5 fejezet mutatja be.

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, tartalmaznak jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt. Az egyes kezelési egységekre nem vonatkozatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Gyepes-csatorna medre. Ide tartoznak az állandó vizű mederrészek, továbbá a medret kísérő, hínaras vízfoltokkal mozaikoló mederszegélyi nádasok és gyékényesek, harmatkásás és virágkákás mocsarak, valamint egyéb fragmentumélőhelyek (mocsárrétfoltok, löszgyepfoltok, száraz és idegenhonos cserjés foltok, stb.). A kezelési egység teljes kiterjedése 79,8 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál (BA), állóvizek (U9), harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2), vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak (B3), [mocsárrétek (D34), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű-fajok uralta állományok (P2c), őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7)
- Natura 2000 élőhelyek: természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150) (nem jelölő), síksági pannon löszgyepek (6250*) (kis részben) (nem jelölő), *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétei (6440) (kis részben) (nem jelölő)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Vízgazdálkodás

Terhelések csökkentése: Környezetvédelmi szabályozáson és hatósági ellenőrzésen keresztül megoldandó feladat a víztesteket érő mezőgazdasági és kommunális szennyezések és terhelések minimalizálása.

Víz kivétel: Jelenleg a Gyepes-csatorna alsó víztest medréből alapvetően öntözési célú vízkivétel történik. Az engedélyezett vízkivételi volumen kihasználása nagyrészt nyári kisvízes időszakokra esik, az ökológiai vízigény biztosítása érdekében szükséges lehet a vízkivételek korlátozása. Ennek érdekében javasolt az ökológiai vízigény meghatározása.

Víz pótlás: A hosszan tartó aszályos időszakban, mikor a Gyepes-csatorna mint élőhelyhez kötött életközösség, melynek részét képezik a jelölő fajok állományai és a jelölő élőhelyek foltjai is ökológiai vízigénye nem biztosított, javasoljuk az ökológiai vízhiány pótlását. Ennek lehetőségéről, ill. fenntarthatóságáról a víztest vízügyi kezelőjével a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatósággal (KÖVIZIG) szükséges egyeztetni, valamint a vízügyi kezelő KÖVIZIG-gel együtt a román vízügyi kezelővel történő kétoldalú nemzetközi egyeztetés szükséges.

Kotrás, üledékkitermelés kivitelezésével kapcsolatos javaslat: A középvízi meder jelenlegi állapotában (KE-1 kezelési egység) jellemző az üledékfelhalmozódás. A fenntartási munkáknak része a kotrás, és az üledékfelhalmozódás előrehaladtával várható a vízügyi kezelő részéről a meder vízszállító kapacitásának megőrzése érdekében az aktuálisan leginkább feliszapolódott szakaszokon az üledékkitermelésre vonatkozó igény.

A csaknem teljes keresztmetszetében emerz mocsári növényzettel benőtt hosszabb mederszakaszok részleges kotrása természetvédelmi szempontból is kedvező. Az alábbi feltételek betartásával végzett fenntartási jellegű kotrasi munkálatokkal növelhető az érintett mederszakasz élőhelyi szintű diverzitása.

Javasolt időbeli korlátozás: A kotrasi, üledékeltávolítási munkálatok kivitelezése szempontjából élővilágvédelmi szempontból javasolható időpont a július 01-november 01. közötti időszak.

Javasolt térbeli korlátozás: A kotrasi, üledékeltávolítási munkálatok kivitelezése során javasoljuk, hogy kerüljön meghatározásra egy kivitelezési oldal, mely a későbbiekben is fenntartási oldalként funkcionálhat, ill. a másik oldal legyen ún. ökológiai oldal, melynek fő szerepe, hogy élőhelyet biztosítson a vízfolyás és a vízfolyást kísérő növényzet, valamint a hozzá kapcsolódó életközösség számára, ezáltal biztosítsa, hogy a középvízi meder ökológiai folyosó és magterület funkcióját ellássa a fenntartási jellegű munkák ellenére is. A kivitelezési oldalon a kisvízi medret kísérő magasabb rendű növényzet különös tekintettel a kivitelezést akadályozó fásszárú vegetációra eltávolításra kerül, ill. eltávolításra kerül a középvízi meder keresztszelvényének kivitelezési oldal felé eső 50%-ából az üledék, ill. az emerz mocsári- és hínárnövényzet. Ezzel szemben javasoljuk, hogy a kivitelezési oldallal szemközti ökológiai oldalon a kisvízi medret kísérő szegélynövényzet, valamint a középvízi meder keresztszelvényének kivitelezési oldal felé eső 50%-ában az üledék, ill. az emerz mocsári- és hínárnövényzet változatlan formában kerüljön megőrzésre.

Halgazdálkodás

A Gyepes-csatorna halászati víztest. Javasoljuk az idegenhonos halfajok állományainak lehetőség szerinti visszaszorítását.

A halászati és horgászati céllal hasznosított vízfelületek kezelése és hasznosítása jelentős természetvédelmi konfliktussal eddig nem járt. A területen már meglévő vagy esetlegesen később létesülő horgászati célú infrastrukturális fejlesztéseket, bővítéseket előzetesen egyeztetni szükséges a természetvédelmi célokkal.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Az idegenhonos halfajok telepítésével kapcsolatosan az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 14. § rendelkezései az irányadók.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni. (V01)
- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás. (V06)
- Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos. (V19)
- A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell. (V42)
- A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni. (V44)
- A nádaratás csak fagyott talajon végezhető. (V56)
- A betakarítás során a nád rizómájának megsértését kerülni kell. (V57)
- Élőhely-rekonstrukció. (V63)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kisvízi meder vízteste jó ökológiai állapotának fenntartásához elengedhetetlen a megfelelő áramló jellegű, folyamatos vízpótlás. A feliszapolódott mederszakaszoknál szükséges lehet részleges vagy teljes mederkotrásra. A kotrások azonban megnövelt vízpótlás nélkül további veszélyt jelenhetnek a víztest ökológiai helyzetére nézve, mivel a kotrás után kialakuló alacsonyabb fenékszint miatt, változatlan vízhozam mellett a meder egy része leürül, ezzel tovább csökkenhet az állandó víztér kiterjedése. A hosszútávú megoldást az egykori természetes vízrendszer – melyhez a Gyepes-ér is tartozott – realitásokhoz igazodó felélesztése jelenthet. Ennek kidolgozása jelen fenntartási terv lehetőségein túl mutat.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatot nem teszünk

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Az erősen szabályozott, feliszapolódott és az egykori közös vízrendszertől részben elvágott ér (csatorna) állandó vízterének fennmaradása, természeti értékeinek megőrzése csak aktív vízügyi beavatkozások foganatosításával lehetséges. A kedvezőtlen folyamatok elsősorban a kiváltó okok (medrek vízháztartásának javítása, vízvisszatartás, illetve víztöbblet biztosítása, tápanyag-akkumuláció kizárása, kotrás) megszüntetésével állítható meg. A felsoroltak közül a víztest jó ökológiai állapotának fenntartásához a legfontosabb az áramló jellegű, folyamatos vízpótlás. A nádaratására vonatkozó szabályozás az élőhely károsításának és élővilága zavarásának elkerülését szolgálja. A vízpótlást indokolja, hogy a Gyepes-csatorna medrébe jellemzően nem érkezik víz a vízgyűjtő román oldaláról. Mivel a térség gazdálkodási szerkezetéből adódó vízigény alapvetően öntözési célú vízigény, mely esetében a kitermelés általában egybe esik a vízfolyások kisvízes időszakával, ezért előfordulhat, hogy a potenciális vízkivétellel terhelt érintett meder-szakasz aktuális vízhozama nem éri el az ökológiai vízigény mennyiségét. Ez maga után vonhatja például a víz hőmérséklet túlzott megemelkedését és az oldott oxigéntartalom csökkenését, ill. a mezőgazdasági területek felől a talajvízen keresztül érkező diffúz terhelés mértékének aktuális fajlagos (vízhozamra vetített) növekedését. A kedvezőtlen változások mértéke túllépheti a jelölő, ill. javasolt jelölő fajok (pl.: szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vágócsík (*Cobitis taenia*)) környezeti optimumtartományát, ami az egyedsűrűség csökkenéséhez vezethet.

Az üledékeltávolítási munkák korlátozását azért javasoljuk, mivel indokolt a jelölő fajok védelme érdekében a hínárnövényzet és emerz mocsári növényzet állandó fenntartása legalább az egyik parton mentén.

A fenntartási munkák közé sorolható kotrás során a mederben található üledék kitermelésével együtt a mederből eltávolításra kerül az üledékben gyökerező mocsárinövényzet és hínárnövényzet túlnyomó része, ill. a nem gyökerező hínárnövényzet jelentős része is. Az üledékkel és a növényzettel párhuzamosan fizikailag sérül, ill. eltávolításra kerül a mederből az aljzathoz kötődő életformatípusú, ill. a növényzethez kötődő életformatípusú fajok állományainak nagy része. Egy teljes keresztmetszelynt érintő mederkotrás követően a meder még legalább 2-3 évig nem lesz alkalmas élőhely a különböző növényállományokhoz kötődő fajok állományai számára. A növényzet és a teljes üledékmennyiség eltávolításával jelentősen sérülnek a növényzethez, ill. az üledék felső rétegéhez kötődő jelölő fajok, mint például a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), a vágó csík (*Cobitis taenia*), a réti csík (*Misgurnus fossilis*) vagy a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állományai, valamint az ökle szaporodásának feltételét jelentő kagylók állományai.

A javasolt időbeli korlátozás betartása esetén csökkenthető a mederben a fiatal halivadékok érintettsége, hiszen idősebb korban jobban képesek elkerülni a veszélyforrásokat

A középvízi meder keresztmetszetének 1/2-én a kivitelezési oldallal szemközi ökológiai oldal mentén érintetlenül maradó üledék, ill. hínárnövényzet és emerz mocsári makrovegetáció menedéket nyújt az érintett életközösséget alkotó fajpopulációk legalább 50%-ának, melyek így túlélnek a kivitelezési munkálatokat és azt követően várhatóan 3-4 vegetációs perióduson belül teljesen rekolonizálják a kisvízi medret. A meder felében maradó laza üledék biztosítja, hogy a jelölő mocsári teknős (*Emys orbicularis*) számára legyen megfelelő telelőhely.

Ugyanakkor a teljes keresztmetszetében vízből kiemelkedő mocsárinövényzettel, főleg homogén nádas állományokkal benőtt mederszakaszok esetében természetvédelmi szempontból is kedvező a javasolt térbeli és időbeli korlátozások betartásával elvégzett részleges kotrás, hiszen az így felnyitott mederben újra megjelennek a nyíltvízes és hínaras élőhelyfoltok és sávok. A különböző élőhelytípusok zonációjával jellemezhető mederszakasz kedvezőbb életfeltételeket teremt a jelölő és egyéb előforduló közösségi jelentőségű vízi és vízhez kötődő fajok számára, mint a réti csík (*Misgurnus fossilis*), a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*) és a mocsári teknős (*Emys orbicularis*).

Az idegenhonos halfajok előretörésével a víztest halállományának természetessége csökken, a víztest ökológiai minőségi állapota az adott víztest referencia állapotához viszonyítva kedvezőtlen irányba változik. Az idegenhonos halfajok a legtöbb esetben igen erős versenyképességgel bíró, széles toleranciaspektrumú fajok, melyek megjelenése és állományainak megerősödése a legtöbb esetben őshonos halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését vonja maga után.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ebbe a kezelési egységbe foglaltuk össze a gyepfragmentumokat. Ártéri mocsárrétek, magassásosok és szárazodó változataik, sztyepek és száraz gyomos gyepek, valamint egyéb élőhelyfragmentumok (száraz cserjések, nem tőzegképző nádas foltok, nem őshonos fajú ültetett facsoportok és egy vakszikes folt). A kezelési egység összes kiterjedése 16,3 ha.

A gyepi élőhelyek közül a mocsárrétek és magassásosok hosszán elnyúló foltokban helyezkednek el a csatorna hullámterében. Gyomos sztyeprétek és száraz gyepek jórészt a vízfolyás benapozott árvízvédelmi töltés oldalain, mezsgyéiben találhatóak. Egy részük kezelése a vízügyi szerv által megoldott, de szegélyterületeiken cserjésedés (őshonos és inváziós idegenhonos egyaránt), illetve a nád előretörése figyelhető meg az erdős és nádas élőhelyek szegélyei felől.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: mocsárrétek (D34), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7), padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete (F5), vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídőrös, mételykórós mocsarak (B3), őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7)
- Natura 2000 élőhelyek: *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) (nem jelölő élőhely), síksági pannon löszgyepek (6250*) (nem jelölő élőhely), pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) (nem jelölő élőhely)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A gyepek szerkezetének és fajkészletének megőrzése, illetve javulása alapvetően az extenzív gazdálkodás fellendüléstől, elsősorban a külterjes legeltetéstől várható. Mind a kaszálás, mind pedig a legeltetés (állatlétszám/legeltetett terület nagysága) a gyepek aktuális ökológiai állapotát figyelembe véve végzendő. Javasolt a rétgazdálkodás jellegű hasznosítás, amikor is a májusi-júniusi kaszálás után meghatározott állatlétszámmal sarjlegeltetés folyik. Kiemelkedő fontosságú az özönfajok terjedésének megakadályozása, egyéb hasznosítás híján legalább rendszeres szárazzás megvalósítása, illetve a már gyalogakácosodott foltok rekonstrukciója.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyepek esetén a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18) Korm. rend előírásait szükséges alapul venni. A facsoportokra nem adhatók meg kötelező előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Felülvetés nem megengedett. (GY01)
- Vegyszeres gyomirtás nem megengedett. (GY02)
- Fogasolás nem megengedett. (GY09)
- Tárcsázás nem megengedett. (GY10)
- Gyepszellőztetés nem megengedett. (GY12)
- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos. (GY14)
- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22)
- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása kötelező. (GY26)
- A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsméret felett) és a vadgyümölcsök (törzsméret megjelölése nélkül) megőrzése kötelező. (GY30)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)

- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70)
- A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területről, vagy sávokban elégetni. (GY86)
- A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén minimum 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92)
- Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes állami természetvédelmi szerv munkatársát. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. (GY103)
- Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező (GY105)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező. (GY107)
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább 3szor kezelni kell. (GY108)
- A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül. (GY109)
- Élőhely-rekonstrukció. (GY118)
- A legeléskizárt területet a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetetten kell kialakítani. (GY122)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A mocsárrétek és magassásosok vízháztartásának javítása, degradációjukat okozó kiszáradásuk megakadályozása érdekében ökológiai vízigényüket figyelembevevő, szabályozott mederszintű vízmegtartás lehetőségének vizsgálata volna szükséges.

6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

Nincsenek erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok.

7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A Gyepes-csatorna szűk hullámterében és töltésein található, közösségi jelentőségű élőhelyeknek (*Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), síksági pannon löszgyepek (6250*), pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)) megfelelő gyeppragmentumok legelő-kaszálóként való további fenntartása ezen élőhelyeknek a tájban történő fennmaradását segítené elő. A Gyepes-csatorna szűk hullámterén, hosszan elnyúló foltokban található mocsárrétek és magassásosok állapota számottevően javulhatna, a csatornán végzett szabályozott mederszintű vízmegtartással. Kezelés híján továbbá az özöngyomok (gyalogakác) megszűnés szintjéig degradálhatják az élőhelyet. A kaszálására és legeltetésére vonatkozó előírások hatására természetesebb fajdiverzitás alakulhat ki.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ebbe a kezelési egységbe foglaltuk össze az erdőket, a facsoportokat-fasorokat és a cserjéseket. Ide tartoznak a puha- és keményfaligetek és jellegtelen változataik, az ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok, valamint azok spontán állományai, valamint nemesnyárasok, fehér akácok, idegenhonos cserjések és gypúrózsás-kökényes száraz cserjések, valamint zavart száraz és nedves gyeppragmentumok. A hullámterben keskeny sávokban fordulnak elő. A kezelési

egység kiterjedése összesen 62,8 ha. A kezelési egység nagyobb része nem ún. üzemtervezett erdő, azaz az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott terület. Olyan erdők és faállományok is tartoznak ide, amelyek nem erdő művelési ágú területen találhatóak. A kezelési egység nagy része fásításnak, vagy cserjésnek minősül. A természetmegőrzési terület 6 üzemtervezett erdő alrészletet érint, mely 11,7 hektáron helyezkedik el. Védett állomány nincs.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), fűz-nyár ártéri erdők (J4), keményfás ártéri erdők (J6), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű-fajok uralta állományok (P2c), őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők (RB), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7), nem őshonos fajok spontán állományai (S6), nemesnyárasok (S2), akácültetvények (S1), mocsárrétek (D34), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC) (utóbbi három kicsiny fragmentumokban)
- Natura 2000 élőhelyek: enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0*) (nem jelölő élőhely), keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0) (nem jelölő élőhely), *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétei (6440) (nem jelölő élőhely)
- Érintett erdőrészletek: Sarkad 52A, 52B, 53A, Tarhos 14A, 14B, 14C

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Jelenleg az üzemtervezett faállományok nagyobb részt nemes nyárasok, elegyes nemes nyárasok, ezeken kívül elegyes hazai nyára és elegyes kőrises található a területen.

A távlati célállományok között kizárólag olyanok szerepelnek, amelyek hazai és tájhonos fajokkal újíthatók (egyéb elegyes-kőrises, hazai nyáras, elegyes hazai nyáras). Ezeken a területeken a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fajok arányának csökkentése felel meg, illetve törekedni kell arra, hogy az egyéb lombos fajok közül a hazai, termőhelyhonos fajokat alkalmazzák az elegyítésekben.

A kezelési egységben a faállományok többségében fásítások, általában spontán felnőve. Ezekre is igaz, hogy rövidtávon elérendő a szerkezetük és fajkészletük természetszerűbbé alakítása. Fenntartásuk, természetességük javítása csak az inváziós fa- és cserjefajok visszaszorítását biztosító erdőgazdálkodás/erdőkezelés bevezetésével lehetséges. A természetközelinek mondható állományok vágáskorát javasolt emelni, a tisztítások/gyérítések/egyéb termelések során az özönfajokat a lehetséges legnagyobb mértékben vissza kell szorítani. A tarvágásos véghasználatok számát és területét minimalizálni vagy mellőzni javasolt. Hosszú távú cél a talaj és vízháztartási viszonyok szerint természet közeli puha- és keményfa ligeterdő foltok felnevelése. Ennek érdekében javasolt a magszórásra képes idős, magyar kőriseket (*Fraxinus angustifolia* ssp. *pannonica*), kocsányos tölgyeket (*Quercus robur*), őshonos füzeket, nyarakat – üzemtervezett erdőben és azon kívül is – mind az erdőgazdálkodás, mind egyéb kezelés során kímélni a genetikai állomány átmentése miatt. Vágásterületeken hangsúlyos az inváziós fajoktól mentesített hagyásfacsoportok meghagyása. Kikerülhetetlen tarvágásos véghasználat esetén a természetközeli foltok helyi génkészletének megőrzése érdekében minden esetben vizsgálandó, hogy a letermelt állományok tuskósról való – legalább részterületes (pl. szegélyeket érintő) felújítása

megvalósítható-e (elszórta álló egyedek esetében is). Tájidegen fajjal felújítás ne történjen. Az őshonos fajokkal történő felújítások és/vagy erdősítések során javasolt elegyes, a két társulásra jellemző fajokból álló állományok létrehozása. Fontos lenne a természetes erdősülések segítése az idegenhonos fajok szelekciójával.

A tájra jellemző egyéb cserjefajok (veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), csíkos kecskerágó (*Euonymus europaeus*), kányabangita (*Viburnum opulus*) stb.) ültetésével lehet színesíteni a nagyobb területet borító cserjések fajkészletét. Ezen felül a cserjésekből kiinduló spontán szukcesszionális erdősödést kell segíteni. A tájhonos fajokból álló cserjések és gyepek mozaikjainál vizsgálendő a két élőhelytípus optimális aránya, s szükség szerint ennek elérésért a cserjések visszaszorítása, felnyitása vagy ültetése lehetséges.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

- Vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Körös-vidéki körzet (2015-ben tervezés alatt).
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet rendelkezéseit kell figyelembe venni az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott területek esetén

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása. (E04)
- Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt). (E08)
- Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása. (E17)
- A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során. (E18)
- Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok teljes körű kímélete. (E19)
- Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében). (E25)
- Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban. (E26)
- Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása. (E29)
- A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása. (E30)
- Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal. (E51)

- Őshonos fafajú faállomány táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal történő felújítása. (E52)
- Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása (E54)
- Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (E57)
- Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. (E58)
- Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőössztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a táj- és termőhelyhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése. (E61)
- Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználatára során a táj- és termőhelyhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is. (E64)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására. (E72)
- Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják. (E75)
- Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Az idegenhonos fa- és cserjefajok olyannyira átszövik a területet, az erdőket, a fásításokat egyaránt, hogy ezek irtására való javaslatokat élőhelyrekonstrukciós javaslatként értékeljük. A tevékenységek az erdőművelés, felújítás, és a fásításokból való kitermelés, azok felújítása, tisztítása szintjén jelentkeznek.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A fészkelő madárvilág, főként a gyepes élőhelyekhez kötődő ritka fajok (kék vércse (*Falco vespertinus*), szalakóta (*Coracias garrulus*)) állományainak fenntartása érdekében javasolt szoliter fákon, facsoportokban, erdőfoltokban és erdősávok szegélyeiben költőládák, odúk kihelyezése.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Az erdészeti munkák, fahasználatok szabályozása az puhafás és keményfás ligeterdő-sávok fennmaradását segítik, ezek a közösségi jelentőségű enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0*) (nem jelölő élőhely), keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0) élőhelyek fragmentumai.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: Intenzív hasznosítású szántók, kistáblás gyümölcsösök, zöldségkultúrák. Szórványosan, vékony sávokban fordulnak elő a terület szegélyein. Szinte kivétel nélkül elszántások (Tarhos 047/1p az egyetlen szántó), tehát nem szántó művelési águ érintkező területekbe való beleszántások. Összes kiterjedésük 1,4 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák (T1), zöldség- és dísznövénykultúrák, melegházak (T3), extenzív szőlők és gyümölcsösök (T8)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Nem adhatók meg kötelező előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A parcella szélein legalább 20 méter széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni. (SZ16)
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása. (SZ19)
- Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges. (SZ20)
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen. (SZ24)
-
- Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t. (SZ34)
- Tápanyag utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni. (SZ37)
- Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető. (SZ49)
- Szántó füves élőhely alakítása, spontán felhagyással. (SZ53)
- A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fából álló sövény, illetve fasor kell legyen. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét, kizárólag mechanikai eszközökkel, biztosítani kell. (SZ68)
- Őshonos fajokból álló fasorok, facsoportok, szoliter fák, cserjefoltok telepítése. (SZ74)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Az elszántásoknál vizsgálni kell az eredeti állapot helyreállításának lehetőségét, illetve a legértékesebb élőhelyeket kísérők esetében gazdálkodási védőzóna kialakítására lenne szükség. A szántó művelési ágú területen a környezetkímélő, lehetőleg tájfajtak vetésével végzett növénytermesztés a rövid és középtávú cél. Ennek a területnek (Tarhos 047/1p) visszagyepesítése (felhagyás, spontán gyepesedés) támogatandó célkitűzés. A rekonstrukciót az Agrár Környezetgazdálkodási támogatási rendszer segítheti. Az előírás-javaslatok egy része a szántók művelésére vonatkozik, mindaddig, míg a rekonstrukció meg nem történik.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

Nem teszünk ilyen javaslatot.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása A szántók átalakításával hosszú távon kevéssel növelni lehetne a természetközeli élőhelyek arányát a Natura 2000 területen belül. A szántóknak a Natura 2000 terület határát jelentő szegélyeinek erdősítése, cserjésítése nem csak élőhelyi előnyökkel jár, hanem a külső területekről érkező káros hatásokkal szembeni védelmet is biztosít. A szántók felhagyással, avagy

felülvetéssel történő visszagyepesítése hosszú távon a közösségi jelentőségű füves élőhelyek jelentős részének kiterjedése növelhető. A *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) jó regenerációs képességekkel rendelkeznek, de növelhető a síksági pannon löszgyepek (6250*) kiterjedése is. Az elszántott természeti területek helyreállításának tervezése, a felmérések alapján azonnal elindítható. A szántóföldi technológiákra (tápanyag utánpótlás, kemikáliák) vonatkozó előírások a határos természetes élőhelyek ökológiai állapotának megőrzését szolgálják.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: A kezelési egységbe néhány tanya, a védőtölteseken található földutak és egy telephely tartozik. A lakott tanyák alacsony száma a gyepek élőhelyek fenntartásához szükséges extenzív gazdálkodás megszűntét jelzi. Szórványosan, kis kiterjedésben fordulnak elő a területen. Összes kiterjedésük 4,7 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), tanyák, családi gazdaságok (U10), út- és vasúthálózat (U11)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Nem adhatók meg kötelező előírások

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása kötelező. (GY26)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező. (GY107)
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell. (GY108)
- A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül. (GY109)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós javaslatot nem teszünk.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

A tanyák és állattartó telep tájképi és környezetvédelmi szempontú fásítása, illetve védőfásítása (tájhonos fa és cserje fajokból előbbi esetben ligetes szegélyültetés, utóbbi esetben megfelelő szélességű, lehetőleg többszintes, álló erdősáv létrehozása) javasolt.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A Natura 2000 terület környezetében található mezőgazdasági telepeken a környezeti károk kizárása érdekében az ingatlan határon belüli működés, a környezetvédelmi szabályok betartása, a károkozások kizárása, a már okozott károk elszámolására az elérendő cél. Ezt célzott szakhatósági ellenőrzések is segíthetik. Védőzónán belüli telephely esetleges hasznosítás-váltása esetén vizsgálendő az új hasznosítás potenciális hatása a Natura 2000 területre.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 terület közösségi jelentőségű élőhelyeit érő esetleges káros hatások csökkentése és kizárása fontos feladat. A kezelési egység ilyen jellegű potenciális és aktuális hatásait a hatályos környezetvédelmi és birtokügyi szabályozás alapján jelentősen lehet csökkenteni.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós, fejlesztési lehetőségek előírás szerűen a KE-1, KE-2, KE-3, KE-4 kezelési egységekben, a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva jelennek meg az önkéntesen vállalható kezelési előírások között.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Az egyes fajokkal kapcsolatosan a fajvédelmi intézkedések élőhelykezelési jellegűek, így beépültek a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé:

KE-1: a javasolt előírások a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), a vágó csík (*Cobitis taenia*), a réti csík (*Misgurnus fossilis*) és a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állományainak fennmaradását szolgálják.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Élőhelyek: A tervezés alapját jelentő élőhelytérkép 2014 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése.

A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzését 10 évente. A jelölő halfajok monitorozására taxonokra kidolgozott módszerek indokoltak, a közösségi szintű, NBmR-ben használt módszertan csak részben elégíti ki ezen fajok populációinak a méretéről szükséges információt.

szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*), vágó csík (*Cobitis elongatoides*): A litorális zónában nappali időszakban elektromos halászgéppel végzett adatgyűjtés, legalább két eltérő aszpektusban.

régi csík (*Misgurnus fossilis*): A korábban és jelenleg ismert, valamint a potenciálisan figyelembe vehető élőhelyek elektromos halászgéppel történő monitorozása tavaszi és őszi időszakban.

A halfajok monitorozására 10 évente kerüljön sor.

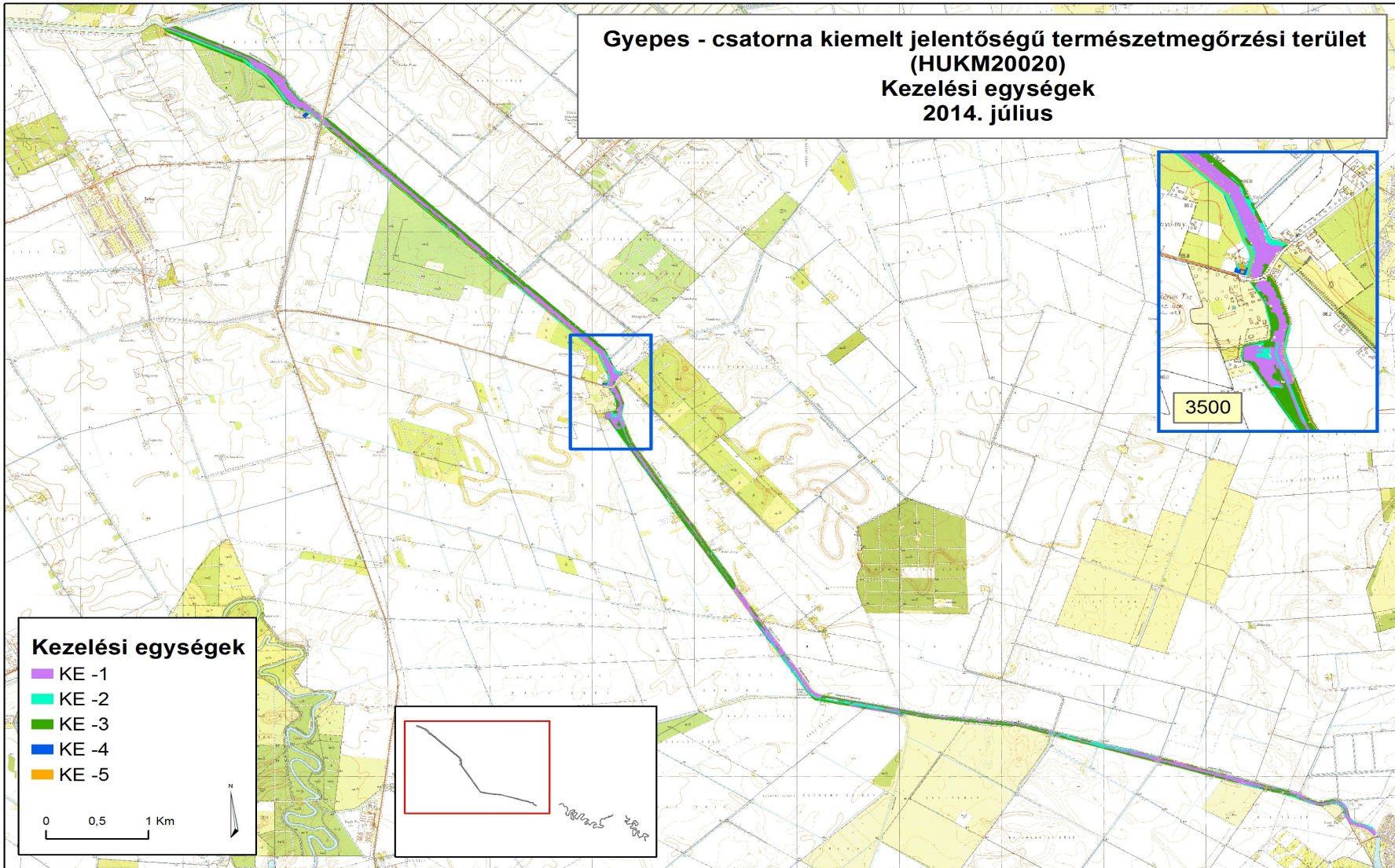
A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állományát NBmR protokoll (KORSÓS, 1997) szerint javasolt monitorozni, 10 évente

3.2.5. Mellékletek

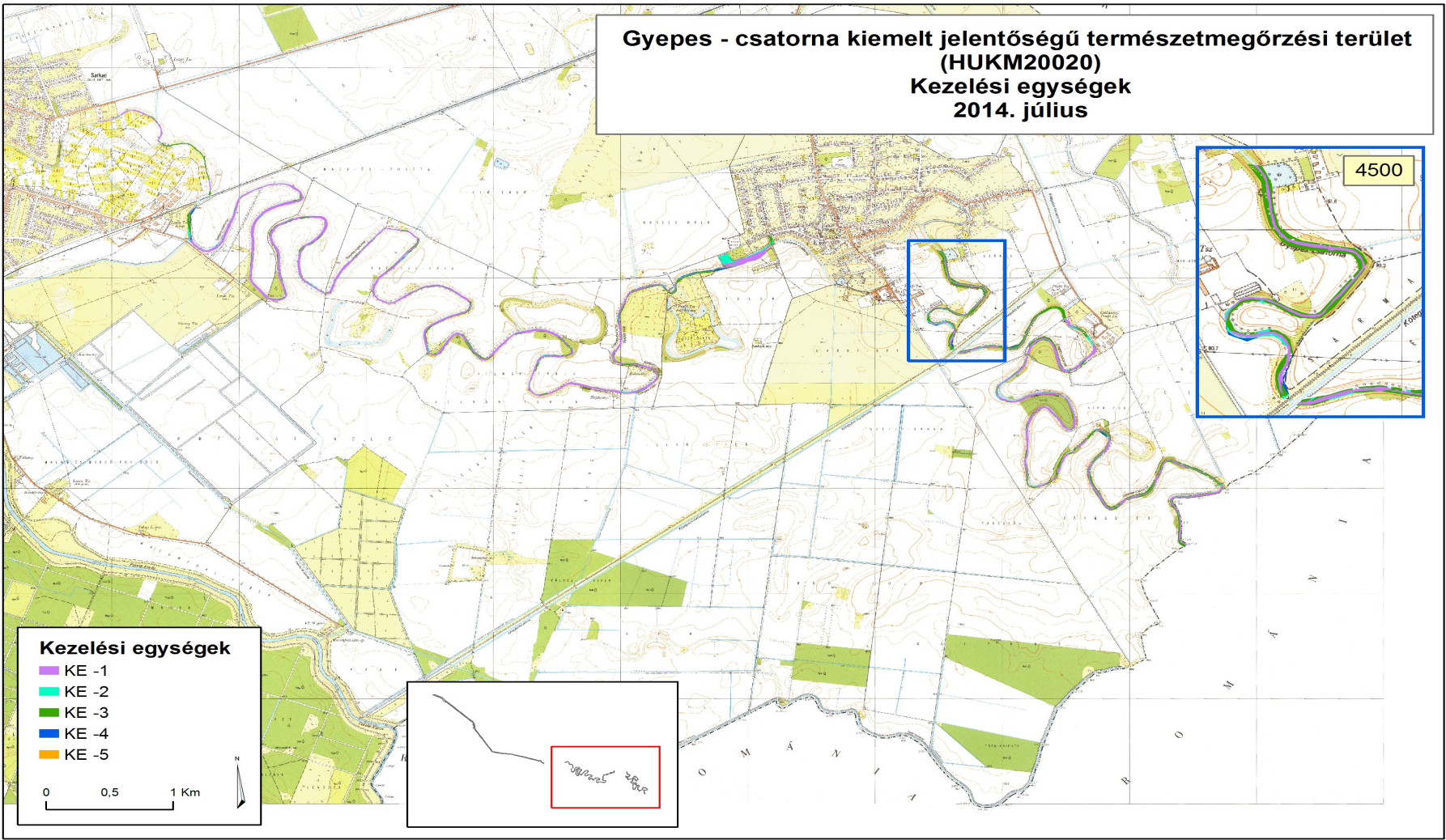
A tervezési terület kezelési egységei

A területet hossza miatt papír alapon nagyléptékű térképeken mutatjuk be, 1:5000 méretarányú térképek elektronikus formátumban érhetők el.

Gyepes - csatorna kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
(HUKM20020)
Kezelési egységek
2014. július

**Gyepes - csatorna kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
(HUKM20020)
Kezelési egységek
2014. július**

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a terület tényleges hasznosítási módjaira, jellemzően a különböző művelési ágakra kerülnek meghatározásra. Ezek az összes, adott területhasználati móddal (művelési ággal) érintett kezelési egységre vonatkoznak (KE1-5).

A kezelési javaslatok megvalósítása során az alábbi fontosabb körülményeket kell figyelembe venni:

- A tervezési terület nem fed át védett természeti területtel, így természetvédelmi kezelési terv nem vonatkozik rá.
- A terület a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízyűjtőjéhez, annak a 2-13 Kettős-Körös alegységéhez tartozik.
- A terület az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezetével 100%-os területi átfedésben van.
- A terület nem tartozik Magas Természeti Értékű Területbe.
- A területek közel teljes egésze (98%) állami vízgazdálkodási tulajdonban van.
- Művelési ágak közül a művelésből kivett területek döntő arányban vannak jelen (70%), ezt követi a nádas aránya (14%), a legelő 9% és az erdő pedig 6%.
- A Gyepes csatornát belvíz levezetésre, mezőgazdasági öntözés kiszolgálására működtetik.
- A töltésközi területek elcserjésedtek-fásodtak, gyakran inváziós fajokkal, beavatkozások csak egyedileg történnek, a töltéseket a karbantartás miatt rövidebb-hosszabb szakaszokon kaszálják. Nádgazdálkodás nem folyik, a víztest náddal vagy gyékénnyel borított szegélye vízgazdálkodási érdekből kap területkezelési beavatkozást, vágást vagy égetést. Szántóföldi hasznosítás elenyésző arányú a területen.
- Támogatási szempontból külön kell figyelembe venni a csatorna medrét, annak parti sávját és a közvetlenül kapcsolódó partmenti részeit (jellemzően művelésből kivett művelési ágban nyilvánartva).

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A tervezési területen nem vesz igénybe területalapú agrártámogatást a gazdálkodó – az állam (terepbejárás, interjú, gazdafórum alapján).

A gye- és erdőterületekre lett volna lehetőség Natura 2000 kompenzációs kifizetést igényelni; de az állami tulajdon miatt ez jelenleg problémás. Hasonlóan a gyepekre igénybe vehető horizontális gye- illetve a zonális vizes élőhely agrár-környezetgazdálkodási célprogramban való részvétel is.

A területen folyó gazdálkodást érintő, kifejezetten területalapú agrártámogatások közül az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések a legfontosabbak, amelyeknek jelentős természetvédelmi, illetve természetkímélő gazdálkodást befolyásoló vonzatai vannak. A horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok (extenzív gyepgazdálkodási) előírásai jórészt lefedik a gyepekre megfogalmazott alapszintű kezelési javaslatokat, így az ezekben való részvétel nagyban segíti a természetvédelmi célok megvalósulását, a területrészek megfelelő kezelését. Ennek kedvező hatása vízvédelmi szempontból elsősorban a mederhez közel eső töltésmenti, érintkező szomszédos gyepeknél jelentkezik. Hasonlóan fontos és kedvező hatású lenne a nádasokra igénybe vehető célprogram is.

A tervezési terület meghatározó részének kezelése szempontjából legjelentősebb hatású agrár-környezetgazdálkodási célprogramok 2014.08.31-el véget érnek.

A terület erdői tekintetében az erdőgazdálkodók által igénybe vett erdészeti támogatási programokról (erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás, erdő- és agrár-erdészeti rendszer létrehozása) nincsenek elérhető adatok.

Fontos probléma a tervezési területen legnagyobb arányban jelenlévő művelésből kivett területek hátrányos megkülönböztetése, kizárása az agrár-támogatási rendszerekben, pl. az agrár-környezetgazdálkodási célprogramokban, jelen esetben a vizes élőhelyekhez kötődő célprogramoknál.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A 2014.08.31-el lezáruló 2009-2014 agrár-környezetgazdálkodási támogatások folytatását jelentő, következő agrár-környezetgazdálkodási programot minél előbb javasolt elindítani.

Javasolt a teljes tervezési terület beemelése a Magas Természeti Értékű Területek új rendszerébe. Ez által a zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozadéku, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a terület gazdálkodói számára (gyep és nádas művelési ágat, illetve a művelésből kivett részeket is érintően).

Ki kell emelni a vízfolyásokat, azok partmenti részeit érintő jövőbeli agrártámogatási-kifizetési programok bevezetésének fontosságát, amihez alapot ad a jelenlegi MEPAR lehatárolás és a Víz Keretirányelvhez kapcsolódó tervezett kifizetések is.

A kezelési egységek (KE1-5) szempontjából fontos a következő javaslatok megjelenítése jövőbeli agrártámogatási programok intézkedéseinél és előírásainál (az érintett művelési ágakra vonatkozóan):

- felszíni- és talajvizek fokozott védelme tápanyagterheléssel és vegyianyag-szennyezéssel szemben, valamint a szaporodási időszakban végzett beavatkozásoktól; itt kiemelhető a felszíni vizek partmenti pufferzónáinak megjelenítése, kapcsolódó előírásainak különálló kezelése;
- általánosságban az inváziós növényfajok visszaszorításának támogatása alapvető fontosságú;
- fentiek esetében alapfeltétel az érintett művelésből kivett területrészek beemelése a támogatható területek közé;
- az állami tulajdonban lévő területkezelők támogatásokból történő részesedésének átgondolása, felülvizsgálata;
- gyepek és nádasok esetében a kaszálási/vágási időpont meghatározására, illetve a kaszálásból/vágásból kizárt területek lehatárolása az évekre előre megadott konkrét időpontok helyett alkalmasabb a nemzeti park igazgatóság által a gazdálkodóval közösen kidolgozott és évente felülvizsgált „kaszálási/nádgazdálkodási terv” alkalmazása; rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az eltérő évjárat csapadékviszonyokhoz és a változó gazdálkodási adottságokhoz (szénaigény, nádas állapota, vízviszonyok, időjárás, géppark).

Fontosabb kiindulási aktuális jogszabályok:

- agrár-környezetgazdálkodási támogatások (időszak: 2009-2014, 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet és kapcsolódó rendeletei),

- nem termelő beruházások támogatása (időszak: 2009-2014, 33/2008. (III.27.) FVM rendelet),
- Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetése (269/2007 /X. 18./ Kormányrendelet, 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet),
- 46/2009. (IV. 16.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphól az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól,
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphól az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphól az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphól a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól.

A KE1-5 kezelési egységek által érintett egyes művelési ágakra, hasznosítási módokra javasolt agrártámogatási-kifizetési előírások lényegében átfedésben vannak az új, várhatóan 2016. elejétől bevezetendő „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” vonatkozó, jellemzően területalapú intézkedéseivel és műveleteivel. Ezért előremutatónak tarjuk azok rövid ismertetését a következőkben:

Nem termelő beruházások támogatása mezőgazdasági területeken:

- Madárvédelmi célú eszközbeszerzések (madárbarát kaszáláshoz vadriasztó lánc beszerzése, madárvédelmi berendezések beszerzése /jellemzőn fészekodúk/)
- Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások (inváziós növényfajok visszaszorítása gyepterületeken, tartós zöldugar létesítése szántóterületeken, gyeptelepítés, sövény telepítése mezőgazdasági táblák szegélyein)

Vízgazdálkodási beruházások (területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, partmenti pufferzóna kialakítása)

Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása

- Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása – horizontális (gyepegzálkodásos extenzív állattartás fás területen, mezővédő fásítás kialakítása)

Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások

- Az erdei ökoszisztémák környezeti értékének növelését célzó beruházások – horizontális és innovációs (ökológiai célú erdőszerkezet átalakítás őshonos fajokkal, mikroélőhelyek kialakítása és fenntartása)

Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések

- Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (szántó, gyepterület, ültetvény, vizes élőhely, nádas; külön vízvédelmi célú szántóterületek /nitrát, erózió, belvíz, aszály, partmenti sáv/, természetkímélő gazdálkodási módszerek kiemelt földrajzi zónákban: Magas Természeti Értékű Területek, Natura 2000 területek és Víz Keretirányelv területek, választható előírásokból gazdálkodóként irányítottan/segítséggel összeállított vállalási csomagok, előírások eltérő környezeti hatása alapján súlyozva azok kifizetési értékét, belépő-alap-választható szinteztettséggel, alkalmazkodó pontozási rendszerrel)

Kompenzációs kifizetések Natura 2000 gyepterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)

Kompenzációs kifizetések Natura 2000 erdőterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)

Kompenzációs kifizetések vízgyűjtő-gazdálkodási tervekbe felvett mezőgazdasági területeken

- Víz Keretirányelvhez kapcsolódó kompenzációs kifizetések (erózió- és belvíz érzékeny területek, partmenti puffersáv)

Erdő-környezetvédelmi kifizetések (jelenlegi rendszeren alapuló: ápolás, felújítás, véghasználat)

Környezetvédelmi projektekre és alkalmazásban lévő környezetvédelmi gyakorlatokra irányuló közös megközelítések, ideértve a hatékony vízgazdálkodást, a megújuló energia alkalmazását és a mezőgazdasági tájkép megőrzését

- Együttműködésben megvalósuló fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás ösztönzése és megvalósítása (térsgégi szintű, komplex tájhasználati mintaprojektek)

Jövőbeli agrártámogatási rendszert érintő, kapcsolódó javaslat:

Szaktanácsadás:

Kiemelten fontos lenne a természetkímélő gazdálkodási módszerek ismereteinek szaktanácsadókon keresztül eljuttatása a gazdálkodókhoz, egyrészt a helyi természetvédelmi szakemberek bevonásával, másrészt a jelenlegi tanácsadói állomány felkészítésével. A mostani agrár-szaktanácsadási rendszert mindenképp bővíteni kellene specializált, célzottan a Natura 2000 és Magas Természeti Értékű Területeken tevékenykedő szaktanácsadók egyedi hálózatával, amely természetesen integrálna a rendszerbe, annak a koordinálásával működhetne.

Ezen szaktanácsadók kiválasztásában, felkészítésében és rendszeres magas szintű képzésében illetve szakmai háttéranyagokkal történő ellátásában részt kellene vennie az összes nemzeti park igazgatóságnak, a természetvédelmi tudásbázisoknak és kutatóhelyeknek (pl. MTA Ökológiai Kutatóközpont, egyetemi tanszékek), és a gyakorlati gazdálkodást is folytató természetvédelmi civil szervezeteknek. Ezen feladatokra pl. támogatott innovációs projekteket is lehetne fejleszteni a 2014-2020 Vidékfejlesztési Programon belül, vagy a KEHOP-on belül mint konstrukciót megjeleníteni és pályázati forrást nyújtani rá.

A szaktanácsadáshoz kapcsolódva fontos szerepe lehet a bemutató üzemeknek, amennyiben sikerül elegendő számú, példamutató természetkímélő gazdálkodást folytató nyitott gazdaságot bevonni a hálózatba, szerencsés esetben földrajzilag is lefedve a fontosabb élőhelytípusokat, tájegységeket. A nemzeti park igazgatóságok gazdálkodást folytató egységei az eddigiekhez hasonlóan ebben is úttörő szerepet vállalhatnak.

Ezen Natura 2000 fenntartási tervek előzőeket is segíthetik, pl. a területi szaktanácsadók felkészítését és terepi tanácsadói munkájukat, az agrártámogatási/vidékfejlesztési programokban résztvevő gazdálkodók felkészítését és ellenőrzéseit.

3.3.2. Pályázatok

Jelenlegi pályázatok

A tervezési területen jelenleg nincs olyan futó pályázat, amely meghatározóan érintené a kezelési egységek jelölő élőhelyeit vagy fajait, azok jelenlegi és tervezett kezeléseit.

Tervezett pályázatok

A tervezési területre vonatkozóan, annak célzott kezelésre jelenleg nem terveznek külön pályázatot.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területhez kapcsolódóan nincs egyéb javasolt eszköz a kezelési javaslatok megvalósításához.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

3.4.1.1. Érintettek elektronikus levélben történő megkeresése és tájékoztatása

A kommunikációs tervben meghatározott legfontosabb érintettekről a tervezési terület figyelembe vételével, célzott legyűjtéssel címlista került összeállításra. A megkeresett érintettek csoportjainak felsorolását a 3.4.2. *Kommunikáció címzettjei* című fejezet tartalmazza.

A címlista alapján a legfontosabb érintettek első körben elektronikus levélben kaptak tájékoztatást a tervezés elindulásáról és céljáról, a tervezés résztvevőiről, a tervről történő tájékozódási és a bekapcsolódási, véleményezési lehetőségekről. Az elektronikus levél tartalmazta a fő tájékozódási és véleményezési lehetőségként megadott honlap címét és egy közvetlen véleményezési email-címet, valamint mellékletként a tervezésről szóló tájékoztató dokumentumot is.

Második körben a legfontosabb érintettek elektronikus levélben figyelemfelhívást és tájékoztatást kaptak a terület fenntartási tervével kapcsolatban megtartandó gazdafórumról, annak pontos helyszínéről és időpontjáról, felkérve a címzetteket a részvételre, hogy véleményüket szóbeli formában is elmondhassák. A levél megerősítésként újból tartalmazta az egyéb, írásbeli véleményezési lehetőségek felsorolását is.

3.4.1.2. Honlap és email-cím

A tervezés információi (tervezésről és tervezőkről tájékoztatás, terv megismerési és letöltési lehetősége) minden érdeklődő számára szabadon hozzáférhető módon, kifejezetten a fenntartási tervvel kapcsolatos kommunikáció céljára kialakított www.respect.hu/natura weboldalon jelentek meg. Ezen a honlapon lehetőség van közvetlen hozzászólási felületen is írásbeli véleményeket, javaslatokat eljuttatni a tervezésben résztvevők felé.

A honlap hozzászólási felületét kiegészítően egy külön, kifejezetten a fenntartási terv véleményezésére létrehozott email-cím is rendelkezésre állt az érintettek számára, hogy írásbeli hozzászólásukkal, javaslatukkal részt vehessenek a tervezés folyamatában (natura@respect.hu).

3.4.1.3. Sajtóközlemény és hirdetés

A tervezés megkezdéséről sajtóközlemény került kiadásra, főként a megyében érintett nyomtatott és elektronikus sajtóorgánumok részére. A sajtóközlemény röviden tartalmazott információkat a tervezés elindulásáról és céljáról, a tervezés résztvevőiről, a tervről történő tájékozódási és a bekapcsolódási, véleményezési lehetőségekről. A közlemény kiadását elsősorban internetes felületeken történő megjelenések követték.

A tervezés lényegi szakaszában, a sajtóközlemény tartalmával fizetett hirdetés jelent meg a leginkább érintett Békés megyében egy nagy példányszámú ingyenes kétheti lapban, amely számos érintetthez eljut (Csabai Mérleg, 2014. június 19., 28.000 példány), valamint a tartalma a lap internetes oldalán is megjelent (www.csabaimerleg.hu, 2014. június 5.)

3.4.1.4. Jegyzőkönyvezett terepbejárás

A tervezés lényegi szakaszában meg kívántuk ismerni a területen a legjelentősebb földhasználók ismereteit a témakörrel, szükségleteit és elvárásait. E célból terepbejárással egybekötött helyszíni interjúkat végeztünk a legfontosabb területhasználókkal. A helyszíni interjúkhoz készült egy részletes kérdéssor (bővebben a 3.4.4. *Kommunikációs melléklet* című fejezetben), ami alapján minden fontos kérdés felmerült és a kapott válaszok írásban dokumentálásra kerültek. A terepbejárásokat, helyszíni interjúkat a kommunikációs tevékenységben részt vevő Körösök Völgye

Natúrpark Egyesület helyi ismeretekkel rendelkező munkatársai bonyolították le 2014. július-augusztus hónapban (időpontok és résztvevők: 2014.07.24. 2 fő; 2014.08.18. 4 fő). Az elhangzottakról a helyszínen interjúk jegyzőkönyv készült.

A helyszíni személyes interjúk alanyait az érintettek elemzését követően választottuk ki: a jelentősebb földtulajdonosokat, a természetvédelmi örök által javasolt vezető gazdálkodókat, a nagyobb hatással lévő területhasználókat, a szabályozó és hasznosító szervezetek kerestük meg. A kapott információk jól felhasználhatónak bizonyultak a szakmai tervezés során, főként a kezelési javaslatok megfogalmazásánál.

3.4.1.5. Gazdafórum

A tervezési területet érintően a fenntartási tervvel kapcsolatban gazdafórum került megrendezésre 2014. augusztus elején. A gazdafórum az érintettek széles körében került meghirdetésre, amelyet a gazdálkodók esetében a területileg illetékes falugazdászokon és önkormányzatokon keresztüli tájékoztatás is megerősített.

A megrendezett gazdafórum helyszíne: Körösök Völgye Látogatóközpont (5600 Békéscsaba, Széchenyi liget), és időpontja: 2014. augusztus 18., 10.00 óra. A gazdafórumon 17 fő vett részt (kitöltött jelenléti ív, fényképek). A fórumon elhangzott véleményeket, kérdéseket és válaszokat emlékeztető rögzíti.

A fórum megfelelő lehetőség a terv szélesebb körű megismerésének és a kapcsolódó véleménynyilvánítás biztosítására. Az érintett gazdálkodók, érdeklődők, döntéshozó és felügyeleti szervek számára lehetőség nyílt a fenntartási terv részleteinek megismerésére, a tervezett intézkedések okainak és összefüggéseinek megértésére, illetve a szóbeli vélemények és javaslatok közvetlen tervezők felé történő megfogalmazására. A fórumon a fenntartási tervről a tervező BioAqua Pro Kft. szakértői és megbízottjai, illetve a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai adtak tájékoztatást, illetve válaszoltak a kérdésekre és fogadták a hozzászólásokat, javaslatokat – amelyek írásos emlékeztetőben kerültek rögzítésre.

3.4.1.6. Önkormányzati közzététel

A fenntartási terv önkormányzati közzététele a tervezési terület közigazgatási határok alapján érintett összes településének önkormányzatánál, az illetékes polgármesteri hivatalokban történt, lehetőség szerint kifüggesztés útján, illetve kiegészítésként helyi újságban vagy települési honlapon történő híradás révén.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A kommunikáció címzettjeit a támogatási rendelet, illetve a korábbi tervezési kommunikációs projektek tapasztalatai alapján a következőkben határoztuk meg:

A fenntartási tervben előírtak végrehajtásában érintettek:

- érintett földhasználók, gazdálkodók
- érintett ingatlan tulajdonosok, vagyongazdálkodók
- területileg illetékes területi államigazgatási szervek
- érintett önkormányzatok
- érintett vízgazdálkodási társulatok
- érintett vadgazdálkodási szervek
- érintett vizeken a halászati jogok jogosultjai

A fenntartási tervezés eredményeit felhasználó szakmai szervezetek:

- területileg illetékes falugazdászok és agrár szaktanácsadók
- területileg illetékes agrárgazdasági kamara, gazdálkodói szakmai szövetségek és más gazdálkodói érdekképviselői szervek az érintett ágazatokban
- térségi szakterületi, környezetvédelmi és természetvédelmi társadalmi szervezetek
- területileg illetékes területi államigazgatási szervek

Az önkormányzatok, államigazgatási szervek, a területen működő civil és érdekképviselői szervek elérhetőségei gyűjtés alapján rendelkezésre álltak. A területen érintett földtulajdonosok és vagyonkezelők megkeresése érdekében átnéztük a legfrissebb földhivatali adatokat. A földhivatali adatbázis másrészt segítette a legfontosabb, meghatározó véleménnyel rendelkező nagyobb gazdálkodók kiválasztásában is, amelyhez javaslataikkal segítséget nyújtottak a helyi terepi ismeretekkel rendelkező működési terület szerint érintett Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrei is.

A tájékoztató elektronikus leveleket a következő, a tervezési területen érintett célcsoportok kapták meg:

- közigazgatási határukkal érintett települési önkormányzatok (polgármesteri hivatalok: polgármester, jegyző): Doboz, Kötegyán, Sarkad, Tarhos
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara megyei főfalugazdája és az érintett településeken illetékes falugazdászok; rajtuk keresztül a települések gazdálkodói, földhasználói
- a tervezési területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek: Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség Kirendeltsége, Nemzeti Környezetügyi Intézet Körös-vidéki Kirendeltség, Békés Megyei Kormányhivatal, Békés Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Békés Megyei Kirendeltsége, Magyar Államkincstár Békés Megyei Igazgatóság, Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- érintett Vízgazdálkodási Társulatok, Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság
- Dél-Alföldi Erdészeti Zrt. (DALERD)
- megyei Horgász Egyesületek Szövetsége
- Országos Magyar Vadászkamara megyei Területi Szervezete
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara megyei szervezete
- érintett LEADER Helyi Akciócsoportok
- Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat megyei referense

Jegyzőkönyvezett terepbejárások, interjúk célcsoportjai:

Személyes megkeresésre, jegyzőkönyvezett terepbejárásra a jelentősebb nagyságú területen gazdálkodó, meghatározó területhasználók (akik legtöbb esetben földtulajdonosok is), a területi természetvédelmi őrök javaslataival megerősített helyi gazdálkodók esetében került sor.

A listát érintett Vízügyi Igazgatóságokkal és Vízgazdálkodási Társulatokkal, ágazati érdekképviselőkkel (Agrárgazdasági Kamara, Vadászkamara), területeket hasznosító szakmai szervezettel (Horgász Szövetség) és erdészettel (DALERD) egészítettük ki.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Lezajlott egyeztetések:

Fontosabb hozzászólások, kérdések és válaszok összefoglalása:

Gazdafórum: Körösök Völgye Látogatóközpont (5600 Békéscsaba, Széchenyi liget), 2014. augusztus 18., 10.00 óra

Hozzászólók: Körös-Vidéki Vízügyi Igazgatóság, DALERD ZRt., Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, Körösi Vízgazdálkodási Társulat

Területkezelői, gazdálkodói, hatósági interjúk: Körös-Vidéki Vízügyi Igazgatóság, DALERD ZRt.

Önkormányzati kifüggesztésekre érkezett hozzászólások: -

Honlapon (www.respect.hu/natura) és emailen (natura@respect.hu, bioaquapro@bioaquapro.hu) érkezett hozzászólások: Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság.

Fontosabb kérdések, hozzászólások:

KÖVIZIG kérdései, hozzászólásai:

1. A csatorna felújításokra hogyan van mód?

Válasz: Ez valós probléma a természetvédelem és a vízügy között. Egy megoldási lehetőség, amely mindkét fél számára elfogadható, hogy ne az egész mederből kerüljön eltávolításra a növényzet és az iszap a kotrás során. Így a természeti értékek is megőrződnek és a vízszállítási képesség is nő (3.2.1. fejezet).

Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság véleménye, melyet a gazdálkodói fórumot követően folytatott személyes egyeztetés alapján felvett emlékeztető, ill. az ezt követő hivatalos megkeresésre válaszul küldött: A vízügyi kezelő kifejtette a véleményét az alábbi kiemelt kérdésekben, melyet a véleménykérő hivatalos megkeresés tartalmazott.

2. A mederkezelésre vonatkozóan a KÖVIZIG megjegyezte, hogy a Gyepes-csatorna „tározós” (középső) szakaszán 2013-ban végeztek kotrást. A csatorna további szakaszainak kotrását is szükségesnek tartják, de a pénzügyi lehetőségek nem ütemezetten, hanem esetenként állnak rendelkezésünkre (belvízvédekezéskor, ill. közfoglalkoztatási program keretében) ezért forráshiány miatt nem végezték el eddig. A Gyepes-csatorna vízmennyiségi problémáival kapcsolatban a vízügyi kezelő kifejtette, hogy a jelenlegi állapotban a Gyepes-csatornán nem érkezik víz Romániából, tehát nincs határon túli vízpótlás. Kétoldalú vizsgálatok, tervezések, egyeztetések, nemzetközi megállapodások szükségesek a vízgyűjtő román oldaláról történő vízátervezések megvalósításához. A vízügyi kezelő fontosnak tartja, hogy amennyiben a jelenlegi vízkormányzási gyakorlat, illetve a meder- és partkezelés gyakorlaton természetvédelmi szempontból módosításra lenne szüksége, a módosítás csak úgy végezhető, ha az Igazgatóság megismeri a természetvédelmi kezelő Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság észrevételeit, javaslatait és közösen egyeztetnek ezek megvalósíthatóságáról és várható hatásairól. Amennyiben az érkező módosítási javaslat nem sért KÖVIZIG érdekeket, ill. nem akadályozza, hogy a KÖVIZIG vízügyi kezelői feladatait ellássa, úgy a módosításra tett javaslatokat a vízügyi kezelő elfogadja, de ezeket a potenciális javaslatokat a vízügyi és természetvédelmi kezelőnek egyedileg kell egyeztetni.

Válasz: nem kerültek bele a tervbe kötelező érvényű természetvédelmi célú kezelési javaslatok a víztesteket érintő kezelési egységek esetében. A víztesteket érintő kezelési egységek vonatkozásában így a természetvédelmi és vízügyi kezelő egyeztetése alapján kiválasztható, hogy melyik önkéntesen vállalható kezelési javaslat hol és milyen formában valósítható meg (3.2.1. fejezet).

3. A vízügyi kezelő általánosságban a kezelésében lévő csatornák vonatkozásában véleményt formált a kotrásra és üledék-kitermelésre, valamint a partkezelésre vonatkozó természetvédelmi célú kezelési javaslattal kapcsolatban, mely vélemény ebből kifolyólag a Gyepes-csatorna esetében is mérvadó. Az időbeli korlátozasként a kotrásra javasolt július 15. - november 1. közötti időszakban részben egyetért és ha van rá lehetőség, akkor elfogadhatónak tartja. A javasolt térbeli korlátozást, azaz a kivitelezési, vagy fenntartási oldal kijelölését, tehát a rendszeresen egyik oldalról végzett fenntartást elfogadhatónak és alkalmazhatónak tartja, azonban az üledék-eltávolításra vonatkozó fenntartási tervben rögzített megvalósítási módszerrel nem ért egyet. Álláspontja szerint a belvizes csatornáknál elsődleges szempont a belvízlevezető képesség és ennek megfelelő kapacitásához a legtöbb esetben szükség van a teljes mederkeresztszelvényre. Ugyanakkor, ha a meder keresztszelvény mérete lehetővé teszi, akkor méretezés és számítás alapján bizonyos szakaszokon alkalmazhatónak tartja a nem teljes, csupán részleges üledék és növényzet eltávolítást. A Gyepes-csatornán a rendelkezésre álló információk szerint vannak olyan mederszakaszok, ahol a nagy mederszelvény miatt a részleges üledék és növényzet eltávolítás figyelembe vehető, de ezek kijelöléséhez mindenképpen méretezés, számítás szükséges, a megegyezés csak ezek alapján lehetséges. A meder és partkezelésre vonatkozóan a vízügyi kezelő arra törekszik, hogy a csatorna egyik oldala tiszta, megközelíthető állapotú legyen, a másik oldala általában érintetlen (ökológiai oldal) maradjon. Célként fogalmazta meg, hogy a mederbe ne lógjon bele se a parti fák gyökere, se pedig az ága, ugyanis egy belógó ág összegyűjti a lefelé úszó vízi növényzetet és vízfolyást gátló akadályt okoz.

Válasz: A tervező a „Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok”, azon belül a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó kezelési javaslatok között nem szerepeltetett kötelező érvényű kezelési előírás javaslatot. Ezek tehát önkéntesen vállalható kezelési előírás javaslatok. A terv készítő véleménye szerint a természetvédelmi és vízügyi kezelő egyeztetése mindenképpen szükséges, ami alapján kiválasztható, hogy melyik kezelési javaslat hol és milyen formában valósítható meg. Ezen túlmenően a tervkészítő a kezelési előírás javaslatba például a vízpótlással kapcsolatban konkrétan belefogalmazta, hogy az adott kezelési javaslatot a vízügyi kezelő Körösvidéki Vízügyi Igazgatósággal közösen, a fenntarthatóság és a román vízügyi kezelővel folytatott érdekegyeztetés értékelésével lehet megvalósítani (3.2.1. fejezet).

4. A vízügyi kezelő a fenntartási tervvel kapcsolatos általános észrevételeket is tett, melynek kapcsán kifejtette a hullámterek árvízi levezetésben betöltött szerepének, valamint az árvízi levezetés, mint funkció prioritásának jogszabályi háttérét, a töltések vízdali 10 méter széles előtereire vonatkozó korlátozások, előírások indokolatlanságát, valamint az inváziós növényfajok irtására vonatkozóan a mechanikai irtás eredménytelenségére, ill. a vegyszeres irtás hatékonyságára vonatkozó nézeteit és tapasztalatait.

Válasz: a megalapozó dokumentáció vízgazdálkodás fejezetébe a jogszabályi környezet egyes részei beépültek; a tervben nem kerültek bele olyan kötelező érvényű természetvédelmi kezelési előírások, melyek a töltések 10 méter széles vízdali előtereire vonatkoznának és akadályoznák a vízügyi kezelő munkáját (3.2.1. fejezet).

DALERD Zrt. kérdése:

1. Lesz-e támogatás a kieső bevételekre?

Válasz: Várhatóan lesznek, de még a pontos részletek jelen pillanatban nem ismertek (3. fejezet).

MVH kérdései:

1. A Natura 2000-es támogatásoknál eddig csak országosan egységesen alkalmazott támogatási összegek voltak. Lesz ez differenciálva területenként?

Válasz: Az lenne az optimális, ha a Fenntartási tervekhez igazodva lenne a differenciálás, de ez még csak hosszú távú cél lehet. A területspecifikus támogatások lennének jók. Az önként vállalt kezelési javaslatokra plusz támogatásnak kellene jární, mivel az általában bevételkieséssel jár (3. fejezet).

Körösi Vízgazdálkodási Társulat kérdése:

1. Nem jó, hogy egy csatorna felét kikotorják, a másik felét meg nem, mert gyorsan visszaáll az eredeti állapot.

Válasz: A feles kotrás jobb a semminél. Ha 10-20 évet visszamegyünk így a meder állapotát tekintve, az is megoldás. Itt is kompromisszum kell (3.2.1. fejezet).